

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԻՑ «ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ
ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԹՎԻ ԱՌՆՎԱԶՆ ՄԵՎ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴԻ
ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐ ՆԱԻՐԱ ԶՈՀՐԱԲՅԱՆԻ՝ ՈՐՊԵՍ ՄԱՐԴՈՒ
ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ՄՇՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԱԴԱՐԵՑՄԱՆ
ՄԱՍԻՆ» ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ 2020 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 29-Ի ԹԻՎ
ԱԺՈ-014-Ա ՈՐՈՇՄԱՆ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ 2021 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՊՐԻԼԻ 13-ԻՆ
ԿԱՅԱՑՎԱԾ ՍԴՈ-1587 ՈՐՈՇՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆԱԿԱՆ ԵՎ ԵԶՐԱՓԱԿԻԶ
ՄԱՍԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

Սահմանադրական դատարանը, դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննելով «Ազգային ժողովի պատգամավորների ընդհանուր թվի առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումի հիման վրա՝ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշման՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը, 2021 թվականի ապրիլի 13-ի ՍԴՈ-1587 որոշմամբ (հրապարակվել է 2021 թվականի ապրիլի 16-ին) որոշել է.

«1. «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման

մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշումը համապատասխանում է Սահմանադրությանը: (...):»:

Համաձայն չլինելով Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի ապրիլի 13-ի ՍԴՈ-1587 որոշմանը՝ Սահմանադրական դատարանի դատավոր Ե. Խունդկարյանս շարադրում եմ իմ հատուկ կարծիքը՝ որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի վերաբերյալ:

1. Նախ հարկ եմ համարում նշել, որ Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1587 որոշմամբ, արձանագրել է, որ «Ազգային ժողովի «Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցությունը՝ որպես ընդդիմադիր խմբակցություն, Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի ուժով ունի Ազգային ժողովի համապատասխան մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում թեկնածու առաջադրելու սահմանադրական իրավունք, և տվյալ դեպքում նույնիսկ վիճարկվող անհատական իրավական ակտով Ազգային ժողովի համապատասխան մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցումը չի հանգեցնում մշտական հանձնաժողովները ձևավորելիս տվյալ խմբակցության համար Սահմանադրությամբ երաշխավորված համամասնության կանոնների խախտման»: Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանը քննարկման առարկա է դարձրել «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 150-րդ հոդվածի 2-րդ մասը, մասնավորապես՝ այն հարցը, թե ըստ այդ իրավանորմի՝ օրենսդիրը որ խմբակցություններին է օժտել Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունքով:

Փաստորեն, ՍԴՈ-1587 որոշման 4.1-րդ կետից կարելի է եզրակացնել, որ Սահմանադրական դատարանը կարևորություն է տվել այն հանգամանքին, թե Ազգային ժողովի համապատասխան մշտական հանձնաժողովի նախագահի

լիազորությունների դադարեցումից հետո ում է պատկանում համապատասխան մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում թեկնածու առաջադրելու իրավունքը: Մինչդեռ կարծում եմ, որ Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի երկրորդ նախադասությունն առնչվում է ինչպես Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովի նախագահի ընտրության, այնպես էլ նրա լիազորությունները դադարեցնելու գործընթացներին, որպիսի պայմաններում կարծում եմ, որ Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1587 որոշման 4.2-րդ կետում նշված վերլուծությունները որոշման մեջ չէին կարող տեղ գտնել:

Բացի այդ, Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1587 որոշման մեջ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 150-րդ հոդվածի 2-րդ մասում նշված «խմբակցությունը» բառի մեկնաբանման վերաբերյալ պատճառաբանությունները **կառուցված են բացառապես օրենքի դրույթների վերլուծության վրա, մինչդեռ կարծում եմ, որ նման եղանակով հնարավոր չէ բացահայտել որևէ իրավադրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը** (ՍԴՈ-1587 որոշման 3-րդ կետ): Տվյալ դեպքում Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1587 որոշումից պարզ չէ, թե որն է «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 150-րդ հոդվածի 2-րդ մասում նշված «խմբակցությունը» բառին Սահմանադրական դատարանի տված մեկնաբանության և Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի կապը, այսինքն՝ ինչի հիման վրա է Սահմանադրական դատարանը եկել այն եզրահանգման, որ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 150-րդ հոդվածի 2-րդ մասում նշված «խմբակցությունը» բառն ունի այն **սահմանադրաիրավական բովանդակությունը**, համաձայն որի՝ Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունք ունի ցանկացած խմբակցություն, այլ ոչ թե միայն այն խմբակցությունը, որին վերապահված է տվյալ մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնը, այն դեպքում, երբ այս կապակցությամբ Սահմանադրական

3

դատարանի վերլուծությունները սահմանափակվում են օրենքի դրույթների վերլուծությամբ, մասնավորապես՝ թե օրենսդիրը տարբեր իրավանորմերում ինչ բաներ և բառակապակցություններ է գործածել: Կարծում եմ, որ օրենքի նման՝ սահմանադրական կարգավորումների հետ չկապված, դրանցից կտրված մեկնաբանում կատարելով Սահմանադրական դատարանը տվյալ դեպքում ստանձնում է մասնագիտացված՝ վարչական դատարանի գործառույթ, ինչի իրավասությունը Սահմանադրական դատարանը չունի: Իմ կարծիքով՝ Սահմանադրական դատարանի կողմից նորմերի սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտման հիմքում պետք է ընկած լինեն սահմանադրական կարգավորումներ և դրանց վերաբերյալ վերլուծություններ (որոնցից կբխի նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը), որպիսիք տվյալ դեպքում Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1587 որոշման մեջ առկա չեն:

Իմ գնահատմամբ Սահմանադրական դատարանի՝ օրենքի դրույթների սահմանադրաիրավական բովանդակությունը բացահայտող որոշման առանցքում պետք է լինի սահմանադրի կամքը, որը վերհանելիս և վելուծելիս անընդունելի են համարում միայն օրենսդրի կողմից կոնկրետ հարցի վերաբերյալ ներկայացված դիրքորոշումները հիմք ընդունելը: Այսինքն՝ օրենսդրի կամքը երբեք չի կարող կաշկանդող լինել Սահմանադրական դատարանի համար սահմանադրի կամքը վերհանելիս և վելուծելիս:

Որպես ուղենիշ հիմք ընդունելով վերը նշված մոտեցումը՝ սույն հատուկ կարծիքում շարադրվում է «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 150-րդ հոդվածի 2-րդ մասում նշված՝ մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունք ունեցող **«խմբակցություն»** հասկացության սահմանադրաիրավական բովանդակությունը:

2. Կարծում եմ, որ «Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշումը հակասում է Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասին հետևյալ հիմնավորմամբ.

2.1. Խորհրդարանում և դրանից դուրս քաղաքական ընդդիմության առկայությունը լավ գործող ժողովրդավարության կարևոր բաղադրիչ է՝ Արդյունավետ քաղաքական ընդդիմության առկայությունը հակադրվում է «հաղթողը ստանում է ամեն ինչ» գաղափարին՝ առաջարկելով մեծամասնությունից տարբերվող դիրքորոշումներ և լուծումներ, այդպիսով նպաստելով տեսակետների մրցակցությանը, ինչն արդյունավետ կառավարման նախապայման է:

Արդյունավետ քաղաքական ընդդիմության կարևորությունն ընդգծվել է նաև միջազգային բազմաթիվ փաստաթղթերում: Օրինակ՝ 2012 թվականին Միավորված ազգերի կազմակերպության Մարդու իրավունքների խորհրդի ընդունած բանաձևում արձանագրվել է ժողովրդավարության պատշաճ գործողության մեջ քաղաքական ընդդիմության և քաղաքացիական հասարակության կարևոր դերը²: Խորհրդարանների նախագահների եվրոպական խորհրդաժողովի շրջանակներում արձանագրվել է, որ ժողովրդավարության և ավտորիտար ռեժիմի էական տարբերությունն այն է, որ ժողովրդավարությունը հավասար հիմքերով ճանաչում է քաղաքական ընդդիմությունը³:

¹ Տե՛ս Council of Europe Parliamentary Assembly, Procedural guidelines on the rights and responsibilities of the opposition in a democratic parliament, Resolution 1601 (2008), 3.

² Տե՛ս United Nations Human Rights Council, Human rights, democracy and the rule of law, Resolution 19/36 (2012), 6.

³ Տե՛ս European Conference of Presidents of Parliament, Rights and responsibilities of the opposition in a Parliament: Background document prepared by the Secretariat upon the instruction of the President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (2010), 1.

5

Միաժամանակ, խորհրդարանական ընդդիմությունը⁴ կարող է արդյունավետորեն իրականացնել իր առջև դրված խնդիրները միայն այն դեպքում, եթե վերջինս օժտված է անհրաժեշտ գործիքակազմով: Այս հանգամանքով պայմանավորված՝ ժողովրդավարության որակը չափվում է ընդդիմության կամ խորհրդարանական փոքրամասնության գործառույթներն իրականացնելու համար նրա տրամադրությանը հանձնված միջոցներով⁵:

Խորհրդարանական ընդդիմության արդյունավետ գործունեության առավել կարևոր երաշխիքներն ամրագրում են ստացել Սահմանադրության տարբեր դրույթներում: Այն թեև ուղղակիորեն չի բնորոշում ընդդիմության դերը, սակայն ճանաչում և երաշխավորում է դրա մի շարք իրավունքներ: Ընդ որում, այդ իրավունքները և երաշխիքները Սահմանադրության դրույթներում տեղ են գտել տարբեր ձևակերպումների միջոցով, ինչի արդյունքում կարելի է առանձնացնել խորհրդարանական ընդդիմության ուղղակի և անուղղակի իրավունքներ: Եթե ուղղակի իրավունքները սահմանող դրույթներն ուղղակի նշում են պարունակում ընդդիմության մասին (օրինակ՝ Սահմանադրության 104-րդ հոդվածի 1-ին մասը, համաձայն որի՝ Ազգային ժողովի նախագահի տեղակալներից մեկն ընտրվում է ընդդիմադիր խմբակցությունների կազմում ընդգրկված պատգամավորների թվից), ապա անուղղակի իրավունքները նման նշում չեն պարունակում: Օրինակ՝ Սահմանադրության 96-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված պատգամավորի անձեռնմխելիությունը պաշտպանում է Ազգային ժողովի բոլոր պատգամավորներին՝ անկախ նրանց քաղաքական հայացքներից, կամ Ազգային ժողովի կողմից մի շարք պաշտոնատար անձանց ընտրությունը պատգամավորների թվի ձայների որակյալ մեծամասնությամբ կատարելու պահանջը (օրինակ՝ Սահմանադրության 166-րդ

⁴ Սույն հատուկ կարծիքում «խորհրդարանական ընդդիմություն» և «խորհրդարանական փոքրամասնություն» արտահայտություններն օգտագործվում են նույն իմաստով և վերաբերում են խորհրդարանական քաղաքական փոքրամասնությանը:

⁵ St'u Council of Europe Parliamentary Assembly, Procedural guidelines on the rights and responsibilities of the opposition in a democratic parliament, Resolution 1601 (2008), 2.

հողվածի 1-ին և 3-րդ մասեր, 192-րդ հողվածի 2-րդ մաս, 195-րդ հողվածի 2-րդ մաս, 197-րդ հողվածի 2-րդ մաս, 199-րդ հողվածի 2-րդ մաս, 201-րդ հողվածի 1-ին մաս) որոշակի երաշխիք է խորհրդարանական փոքրամասնության համար:

Խորհրդարանական ընդդիմության արդյունավետ գործունեության անուղղակի երաշխիքներ են սահմանված նաև Սահմանադրության 106-րդ հոդվածով, որը վերաբերում է Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովների ձևավորմանը և դրանցում տեղերի բաշխմանը:

Մշտական հանձնաժողովները պատգամավորներից կազմված մշտապես գործող խմբեր են, որոնց ստեղծման նպատակներն են օրենքների նախագծերի, Ազգային ժողովի իրավասության մեջ մտնող այլ հարցերի նախնական քննարկումը և դրանց վերաբերյալ Ազգային ժողով եզրակացությունների ներկայացումը, ինչպես նաև խորհրդարանական վերահսկողության իրականացումը: Մշտական հանձնաժողովների առկայությունը խորհրդարանին հնարավորություն է տալիս միաժամանակ քննարկել իր իրավասությանը վերապահված տարբեր հարցեր, ինչի արդյունավետությանն է նպաստում նաև այն հանգամանքը, որ, որպես կանոն, մշտական հանձնաժողովները խորհրդարանի համեմատությամբ ունենում են գործունեության առավել պարզ կարգ, իսկ դրանց անդամների առավել փոքր թիվը բարձրացնում է քննարկումների արդյունավետությունը: Ընդ որում, պատգամավորներից կազմված այս խմբերում ապահովվում է կարծիքների բազմազանությունը և դրանց փոխանակման միջոցով Ազգային ժողովում երկխոսությունը՝ հաշվի առնելով խմբակցությունների միջև մշտական հանձնաժողովներում տեղերի բաշխումը:

Խորհրդարանի պատասխանատու պաշտոններում խորհրդարանական փոքրամասնության ներկայացվածությունն ընդդիմության իրավունքների

ապահովման կարևոր գործիք է⁶: Մշտական հանձնաժողովներում խորհրդարանական մեծամասնության և փոքրամասնության միջև հավասարակշռության ապահովման և դրանց աշխատանքներում տարբեր քաղաքական հայացքներ ունեցող պատգամավորների ներառման նպատակով սահմանադիրն ամրագրել է, որ մշտական հանձնաժողովներում տեղերը բաշխվում են խմբակցություններում ընդգրկված պատգամավորների թվի համամասնությամբ: Միաժամանակ, Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասով հատուկ անդրադարձ է կատարվել մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնների բաշխմանը՝ սահմանելով, որ դրանք խմբակցությունների միջև բաշխվում են խմբակցությունում ընդգրկված պատգամավորների թվի համամասնությամբ⁷:

Այս իրավանորմի մեկնաբանության հարցում է իմ դիրքորոշումն էապես տարբերվում է Սահմանադրական դատարանի ՍԴՈ-1587 որոշման մեջ արտահայտված դիրքորոշումից: Այսպես՝ Սահմանադրական դատարանը Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասով ամրագրված՝ խմբակցությունների միջև մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնները համամասնորեն բաշխելու պահանջը կապել է բացառապես այդ պաշտոններում պատգամավորների ընտրության հետ, այսինքն՝ ըստ Սահմանադրական դատարանի՝ այդ իրավանորմը վերաբերում է այն հարցին, թե ինչպես են պատգամավորներն ընտրվում մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոններում: Մինչդեռ իմ կարծիքով՝ Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասով ամրագրված՝ խմբակցությունների

⁶ Տե՛ս նաև Council of Europe, European Commission for Democracy through Law (Venice Commission), Parameters on the relationship between the parliamentary majority and the opposition in a democracy: a Checklist, CDL-AD(2019)015 (2019), 86.

⁷ Խորհրդարանի հանձնաժողովների նախագահների պաշտոններում խորհրդարանական ընդդիմության ներկայացվածության մասին տե՛ս նաև Council of Europe Parliamentary Assembly, Procedural guidelines on the rights and responsibilities of the opposition in a democratic parliament, Resolution 1601 (2008), 2.5.1; European Conference of Presidents of Parliament, Rights and responsibilities of the opposition in a Parliament: Background document prepared by the Secretariat upon the instruction of the President of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe (2010), Appendix.

միջև մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոնները համամասնորեն բաշխելու պահանջը սերտորեն կապված է նաև այդ պաշտոնում ընտրված պատգամավորի՝ որպես մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարման և դադարեցման կարգի հետ, քանի որ **քաղաքական փոքրամասնությունը պետք է արդյունավետորեն ներկայացված լինի մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոններում**, ինչը ենթադրում է, որ այն պետք է որոշակի ազդեցություն ունենա այն հարցում, թե իր ո՛ր ներկայացուցիչն է (հաշվի առնելով նաև նրա մասնագիտությունը, փորձառությունը) ընդգրկվում մշտական հանձնաժողովում՝ որպես դրա նախագահ: Հակառակ դեպքում, կարող է թույլատրելի համարվել առանց խորհրդարանական փոքրամասնության մասնակցության մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնից այն պատգամավորի հեռացումը, որն առավել խիստ քննադատության է ենթարկում խորհրդարանական մեծամասնությանը կամ գործող կառավարությանը, ինչը համատեղելի չէ ընդդիմության արդյունավետ գործունեության երաշխիքների ապահովման անհրաժեշտության հետ և չի նպաստում ժողովրդավարության ամրապնդմանը և գործողությանը: Հետևաբար, կարծում եմ, որ **մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոններում պատգամավորների ընտրությանը, ինչպես նաև այդ պաշտոններում նրանց լիազորությունների դադարմանը և դադարեցմանը վերաբերող իրավակարգավորումները պետք է ապահովեն այդ գործընթացներում խորհրդարանական ընդդիմության մասնակցությունը և խորհրդարանական մեծամասնության ու խորհրդարանական փոքրամասնության միջև փոխզույգումների առկայությունը:**

2.2. Ի ապահովումն Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասով ամրագրված իրավանորմի պահանջի՝ «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 138-րդ հոդվածը սահմանում է մշտական հանձնաժողովների նախագահների և նրանց տեղակալների ընտրությունների

9

ընթացակարգը: Այդ հոդվածով նախատեսված բանաձևի կիրառմամբ նախ որոշվում է մշտական հանձնաժողովի նախագահի թեկնածուին առաջադրելու իրավունք ունեցող խմբակցությունը, իսկ մշտական հանձնաժողովի նախագահին ընտրվում է գաղտնի քվեարկությամբ, քվեարկությանը մասնակցող պատգամավորների ձայների մեծամասնությամբ, եթե քվեարկությանը մասնակցել է պատգամավորների ընդհանուր թվի կեսից ավելին:

«Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 150-րդ հոդվածը կարգավորում է մշտական հանձնաժողովի նախագահի, նրա տեղակալի լիազորությունների դադարմանը և դադարեցմանն առնչվող հարցերը: Ըստ այդ հոդվածի՝ մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման **նախագիծ ներկայացնելու իրավունք ունի խմբակցությունը (մաս 2)**, իսկ մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշումն ընդունվում է գաղտնի քվեարկությամբ, քվեարկությանը մասնակցող պատգամավորների ձայների մեծամասնությամբ, եթե քվեարկությանը մասնակցել է պատգամավորների ընդհանուր թվի կեսից ավելին (մաս 4):

Վերոգրյալից հետևում է, որ մշտական հանձնաժողովի նախագահի ընտրության գործընթացում խորհրդարանական փոքրամասնության մասնակցությունն արտահայտվում է նաև համապատասխան խմբակցության կողմից որոշ դեպքերում մշտական հանձնաժողովի նախագահի թեկնածու առաջադրելու իրավունքի իրացմամբ: Ինչ վերաբերում է խորհրդարանական ընդդիմության առաջադրմամբ ընտրված մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցմանը, ապա օրենսդիրը, մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունքը վերապահելով խմբակցությանը, շեշտադրում չի կատարել, թե խոսքը որ խմբակցությանն է վերաբերում, ինչով էլ

պայմանավորված՝ անհրաժեշտ է վերհանել այդ արտահայտության սահմանադրաիրավական բովանդակությունը:

Հիմք ընդունելով սույն հատուկ կարծիքում ներկայացված դիրքորոշումները և հաշվի առնելով «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 150-րդ հոդվածով սահմանված՝ մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունները դադարեցնելու մասին որոշման ընդունման համար անհրաժեշտ ձայների քանակը (քվեարկությանը մասնակցող պատգամավորների ձայների մեծամասնությամբ, եթե քվեարկությանը մասնակցել է պատգամավորների ընդհանուր թվի կեսից ավելին)՝ կայուն խորհրդարանական մեծամասնության առկայության պահանջի (Սահմանադրության 89-րդ հոդվածի 3-րդ մաս) պայմաններում այդ գործընթացում խորհրդարանական փոքրամասնության մասնակցությունը և խորհրդարանական մեծամասնության ու խորհրդարանական փոքրամասնության միջև փոխզույգումների առկայությունն ապահովելու միակ գործուն երաշխիքը կարող է լինել մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման առաջարկ ներկայացնելու բացառիկ հնարավորության առկայությունը: Հակառակ դեպքում խորհրդարանական մեծամասնությունը (կառավարող խմբակցություն) հնարավորություն կունենա մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնից առանց որևէ խոչընդոտի հեռացնելու իր գործունեությունն առավել խիստ քննադատության ենթարկող ընդդիմադիր պատգամավորներին, որպիսի պայմաններում կարող է չապահովվել Ազգային ժողովի մշտական հանձնաժողովների նախագահների պաշտոններում խորհրդարանական փոքրամասնության արդյունավետ ներկայացվածությունը:

Վերոգրյալի հաշվառմամբ կարծում եմ, որ գործող իրավակարգավորումների պայմաններում «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 150-րդ հոդվածի 2-րդ մասի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը հանգում է նրան, որ դրանում օգտագործված «խմբակցությունը» բառը վերաբերում է ոչ թե ցանկացած խմբակցության, այլ

միայն այն խմբակցությանը, որին վերապահված է տվյալ մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնը, և այդ նորմի՝ միայն այդպիսի մեկնաբանությունը կարող է համահունչ լինել Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասին:

2.3. Տվյալ դեպքում Ազգային ժողովի «Բարգավաճ Հայաստան» խմբակցության պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունները դադարեցնելու մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ է ներկայացրել Ազգային ժողովի «Իմ քայլը» խմբակցությունը, և Ազգային ժողովի կողմից 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ին ընդունվել է սույն գործով վիճարկվող՝ «Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշումը: Ընդ որում, Ազգային ժողովի 132 պատգամավորներից նշված որոշումը կայացնելիս քվեարկությանը մասնակցել են 84 պատգամավորներ, 2 քվեաթերթիկ ճանաչվել է անվավեր, իսկ ձայները բաշխվել են հետևյալ կերպ. դադարեցմանը կողմ է քվեարկել 78 պատգամավոր, դադարեցմանը դեմ է քվեարկել 4 պատգամավոր⁸:

Փաստորեն, Ազգային ժողովի ընդդիմադիր խմբակցության պատգամավորի՝ որպես մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունները դադարեցվել են Ազգային ժողովի մեկ այլ՝ կառավարող խմբակցության նախաձեռնությամբ, ինչը, իմ կարծիքով, վերը նշված դիրքորոշումների հաշվառմամբ չի համապատասխանում «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 150-րդ հոդվածի 2-րդ

⁸ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության Ազգային ժողով, յոթերորդ գումարում, արտահերթ նստաշրջան, սղագրություն թիվ 2, 29 դեկտեմբերի 2020 (հասանելի է հետևյալ հղումով՝ <http://www.parliament.am/transcript.php?lang=arm&month=12&year=2020>):

մասի պահանջներին՝ խախտելով նաև Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված պահանջը, ինչպես նաև Ազգային ժողովի՝ իր կանոնակարգին համապատասխան գործելու՝ Սահմանադրության 88-րդ հոդվածի 5-րդ մասով ամրագրված պահանջը:

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանի կողմից 2015 թվականի հուլիսի 7-ի ՍԴՈ-1224 որոշմամբ և 2019 թվականի ապրիլի 19-ի ՍԴՈ-1454 որոշմամբ արտահայտված դիրքորոշումների համատեքստում հարկ եմ համարում արձանագրել, որ տվյալ դեպքում «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 150-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջն ուղղակիորեն հիմնված է Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջի վրա, կոչված է ապահովելու մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում խորհրդարանական փոքրամասնության արդյունավետ ներկայացվածությունը և մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունները դադարեցնելու վերաբերյալ վերջնական որոշում կայացնելու համար ունի որոշիչ նշանակություն, ուստի այդ պահանջի խախտումն «Ազգային ժողովի պատգամավոր Նաիրա Զոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշման սահմանադրականության տեսանկյունից ունի սկզբունքային նշանակություն: Ասվածից բխում է նաև տվյալ դեպքում Ազգային ժողովի՝ իր կանոնակարգի համաձայն գործելու սահմանադրական պահանջի խախտումը Սահմանադրական դատարանում վեճի առարկա դառնալու հնարավորությունը՝ հաշվի առնելով, որ այդ խախտման արդյունքում խախտվել է Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասի պահանջը:

Միաժամանակ, հաշվի առնելով Ազգային ժողովի խմբակցությունների կողմից այլ խմբակցությանը վերապահված մշտական հանձնաժողովի նախագահի պաշտոնում ընտրված պատգամավորի՝ որպես մշտական հանձնաժողովի

Նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավական հնարավորության բացակայությունը՝ հարկ եմ համարում անդրադառնալ նաև սույն գործի փաստական հանգամանքների հաշվառմամբ այն իրավիճակներին, երբ, որևէ խմբակցության գնահատմամբ, մշտական հանձնաժողովի նախագահի կողմից թույլ է տրվել պատգամավորական էթիկայի կանոնների խախտում, սակայն նրա լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունք ունեցող խմբակցությունն այդպիսի նախաձեռնությամբ հանդես չի գալիս:

Նման իրավիճակներում կարող է գործադրվել մյուս խմբակցության (խմբակցությունների) կողմից **պատգամավորական էթիկային առնչվող հարցի վերաբերյալ ժամանակավոր հանձնաժողով** ստեղծելու նախագծով հանդես գալու, Ազգային ժողովի որոշմամբ այդպիսի հանձնաժողով ձևավորելու գործիքակազմը (Սահմանադրության 107-րդ հոդված, «Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 6-րդ գլուխ): Ընդ որում, հատկանշական է, որ այդ հանձնաժողովը ոչ միայն իր իրավասության շրջանակում քննարկում է պատգամավորական էթիկային առնչվող հարցեր և դրանց վերաբերյալ եզրակացություններ է ներկայացնում Ազգային ժողովին («Ազգային ժողովի կանոնակարգ» սահմանադրական օրենքի 17-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին կետ), այլև այդ **եզրակացությունները տեղադրվում են Ազգային ժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքում**, ինչի միջոցով մշտական հանձնաժողովի նախագահի կողմից պատգամավորական էթիկայի կանոնների ենթադրյալ խախտում թույլ տրված լինելու կապակցությամբ պատգամավորական էթիկային առնչվող հարցի վերաբերյալ ժամանակավոր հանձնաժողովի եզրահանգումները հասանելի են դառնում հանրությանը: Վերը նշվածն իր հերթին կարող է ազդակ հանդիսանալ մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին Ազգային ժողովի որոշման նախագիծ ներկայացնելու իրավունք ունեցող խմբակցության կողմից այդպիսի նախաձեռնությամբ հանդես գալու համար:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ կարծում եմ, որ անհրաժեշտ էր «Ազգային ժողովի պարզամավոր Նաիրա Ջոհրաբյանի՝ որպես Մարդու իրավունքների պաշտպանության և հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահի լիազորությունների դադարեցման մասին» Ազգային ժողովի 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ի թիվ ԱԺՈ-014-Ա որոշումը ճանաչել Սահմանադրության 106-րդ հոդվածի 2-րդ մասին հակասող և անվավեր:

ԴԱՏԱՎՈՐ՝

Ե. ԽՈՒՆԴԿԱՐՅԱՆ

«22» ապրիլի 2021թ.